

Užití a interpretace částice *náhodou* ve zjišťovacích tázacích větách

1 Koncepce práce – A

Cílem práce je stanovit podmínky užití částice *náhodou* v českých zjišťovacích tázacích větách a nastínit tak možné interpretační pole dané částice. V teoretické části autorka postupuje soustředěně, systematicky probírá koncepty zásadní pro pochopení práce a její empirické části. Autorce se v krátkém čase podařilo získat velmi solidní vhled do velmi komplexní problematiky na rozhraní syntaxe, sémantiky a pragmatiky, jdoucí výrazně za hranice toho, co měla autorka možnost osvojit si v kurzech bakalářského studia. Spíše výjimečně některé koncepty nejsou používány zcela správně či konzistentně, např. když autorka pojednává o vysoké (*high*) a nízké (*low*) negaci také ve smyslu negace vnější (*outer*) a vnitřní (*inner*); viz oddíly 2.2.2 a 2.2.3. Autorka na základě výborně provedené rešerše a pilotního korpusového výzkumu formuluje hypotézu, že „v případech, kdy se ve zjišťovací tázací větě objeví [částice] *náhodou*, je jedinou možnou interpretací této tázací věty epistemické čtení.“ (s. 21) Jinými slovy, částice *náhodou* je dle autorky úzce spojena s epistemickou modalitou, která je vyjadřována v kanonických zjišťovacích otázkách (snaha zjistit relevantní fakta), a v tázacích větách vyjadřujících nabídky či žádosti (např. *Nepůjdeš se mnou do kina?*) se může vyskytovat pouze v případě, že je čtení nabídky či žádosti podpořeno jinými modálními výrazy (*Nechtěl bys se mnou (náhodou) jít do kina?*). Tuto hypotézu následně testuje pomocí experimentu založeného na hodnocení přirozenosti. Výsledky tuto hypotézu potvrzují, byť s určitými komplikacemi, které jsou však otevřeně diskutovány.

2 Metodologie a zpracování dat – A

Autorka provedla neformální korpusový předvýzkum, v němž mapuje některé základní vlastnosti (negativních) zjišťovacích otázek a v nich obsažené částice *náhodou*. Jádrem autorčina empirického výzkumu jsou však experimenty založené na hodnocení přirozenosti výpovědi (na škále 1 až 7) v kontextu. Design hlavního experimentu i dalších dílčích experimentů (které byly zahrnuty z technických i exploratorních důvodů) je důkladně propracovaný a logicky propojený s hlavní hypotézou (resp. dalšími dílčími hypotézami a predikcemi formulovanými v experimentální části). Výsledky experimentu jsou prezentovány pomocí deskriptivních grafů a středních hodnot. U hlavního experimentu autorka provedla statistické testování pomocí modelu clmm (cumulative link mixed model) v softwaru R. Analýza je provedena formálně správně, výsledky i výstupy z modelu jsou adekvátně prezentovány a diskutovány s ohledem na stanovené hypotézy/predikce. Autorka nezakrývá, že některé z hypotéz nebyly potvrzeny, a nabízí zajímavá post-hoc vysvětlení pro pozorované výsledky.

3 Práce s odbornou literaturou – A

Autorka dle potřeby pracuje jak s domácími, tak zahraničními zdroji. V teoretické části zdroje nejsou probírány mechanicky jeden po druhém, např. chronologicky, nýbrž jsou organicky zapojeny do textu podle aktuálně probírané tematiky. Autorka velmi zdařile parafrázuje, z čehož je evidentní její porozumění zdrojovým textům. Všechny citované zdroje jsou uvedeny v závěrečné bibliografii.

4 Formální úroveň práce – A

Práce obsahuje veškeré náležitosti. V externě uložené příloze (na OSF) autorka poskytuje korpusové analýzy, experimentální materiály, výsledky i výstupy ze statistických modelů. Autorka se vyjadřuje velmi kultivovaným odborným stylem. V práci téměř nejsou přítomny drobné (např. pravopisné) chyby a práce je vysázena profesionálním a esteticky působivým způsobem. Výsledky experimentálního výzkumu jsou prezentovány pomocí vhodně zvolených grafů, zachycujících jak přesná rozložení hodnocení přirozenosti, tak střední hodnoty s měřítkem variance (konfidenčními intervaly).

Celkové hodnocení

Bakalářská práce Michaely Chodounské splňuje a v mnohém i převyšuje požadavky kladené na tento typ závěrečných prací a doporučuji ji proto k obhajobě s navrhovaným hodnocením **výborně**.

Otázka k obhajobě

- „Na základě kontextů, jež poskytuje korpus, se tak *náhodou* jeví jako částice, která je s pozitivní evidencí neslučitelná, neboť je nepravděpodobné, že mluvčí v otázce tematizuje podnět, který na základě vlastního předpokladu vnímá jako nepravděpodobný, ačkoliv mu kontext poskytuje evidenci, která nepravděpodobnost zcela vylučuje.“ (s. 16) Není samozřejmě důvod rozporovat korpusová zjištění, nicméně rád bych autorku ponoukl k zamyšlení, jestli přece jen takový případ není možný. Představme si scénář, kdy přijdu do kavárny a přidám se ke skupině přátel. Na jedné z volných židlí vidím položenou šálu společného kamaráda Mirka. Přítomnost šály je pozitivní evidencí pro nedávnou přítomnost Mirka. Lze se podle autorky v této situaci zeptat *Nebyl tady náhodou Mirek?* Pokud ano, jedná se o argument proti citovanému autorčině tvrzení?
- „U epistemických tázacích vět navíc předpokládáme přirozenost pro *náhodou* ještě vyšší, neboť je v kontextu přítomná negativní evidence a do otázky se promítne negativní evidenciální bias.“ (s. 22) Mohla by autorka objasnit, na základě jakých dat či teoretických předpokladů je formulována citovaná hypotéza?

V Praze 5. 6. 2024

doc. Mgr. Radek Šimík, Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK
vedoucí práce